European Union

Svenska institutet

Acest proiect este realizat cu asistența Programului *"Susținerea Măsurilor de Promovare a Încrederii"*, finanțat de Uniunea Europeană, cofinanțat și implementat de Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD)

UNDP
Empowered lives.
Resilient nations.

Educaţia interculturală în Suedia

Viorica **GORAŞ-POSTICĂ**, dr. hab., conf. univ., Universitatea de Stat din Moldova
Rima **BEZEDE**, președinte, Centrul Educațional PRO DIDACTICA

Rezumat: *Articolul prezintă rezultatele unei vizite de studiu la Stockholm, Suedia, a unei delegaţii multiculturale în cadrul proiectului „Educaţie interculturală pe ambele maluri ale Nistrului", iniţiat şi coordonat de C.E. PRO DIDACTICA. Valorile promovate de şcoala suedeză şi în societate sînt: libertatea, pacea, democraţia şi respectul pentru fiecare, stimularea dezvoltării creatoare a personalităţii şi a comunităţii într-o societate aflată în schimbare continuă.*

Abstract: *The article presents the results of a study visit to Stockholm, Sweden, of a multicultural delegation implementing in the partnership the project „Intercultural Education on both banks of Nistru river", initiated and coordinated by EC PRO DIDACTICA. The values promoted in the Swedish school and in the society are: freedom, peace, democracy and respect for each other, stimulating the creative development of personality and of the community in a rapidly changing society.*

Keywords*: Intercultural education, Swedish education system, common values, democratic approach, education for freedom and peace.*

Începutul iernii ne-a oferit o posibilitate inedită de a cunoaşte domeniul educaţiei interculturale în cadrul unei delegaţii multiculturale la Stockholm, care implementează, în perioada iunie 2014-februarie 2015, în parteneriat proiectul *Educaţie interculturală pe ambele maluri ale Nistrului*, iniţiat şi coordonat de C.E. PRO DIDACTICA.

Institutul Suedez, o organizaţie de stat finanţată de MAE, fiind similar Institutului Goethe în alte ţări, are un program regional dezvoltat, care cuprinde şi ţările din Europa de Est. Interesaţi de colaborarea cu Republica Moldova, inclusiv în domeniul educaţiei interculturale, ei ne sprijină prin intermediul Societăţii Suedeze pentru Pace şi Arbitraj (care activează de 160 de ani), care este preocupată de politica ţării, de asigurarea păcii şi a democraţiei, aşa precum există de 200 de ani în Suedia. Parteneriatul iniţiat ne motivează să învăţăm unii de la alţii şi să devenim mai buni, fiecare în parte, în ţările noastre.

PNUD implementează acest proiect, ca iniţiativă a societăţii civile, în cadrul programului *Promovarea măsurilor de încredere pe ambele*

maluri ale Nistrului, finanţat de UE, care şi-a început activitatea în 2009, acum aflîndu-se la finele etapei a III-a. Dezvoltarea businessului, a societăţii civile, ocrotirea sănătăţii şi protecţia mediului înconjurător sînt direcţiile principale ale programului, care a demonstrat performanţe impresionante. Astfel, sperăm că aspiraţia de a consolida eforturile de dialog şi armonizare spirituală a persoanelor ce locuiesc pe cele două maluri ale Nistrului, în pofida situaţiei politice tensionate, se va încununa cu rezultate practice sensibile. Or, pacea este posibilă în toată lumea prin implicarea fiecăruia în parte.

În demersurile educaţionale prezentate în acest cadru este foarte importantă contribuţia reţelei regionale GPAAC (Parteneriat Global pentru Preîntîmpinarea Conflictelor Armate), care promovează dialogul intercultural la scară regională prin proiecte de soluţionare paşnică a conflictelor, stimulînd cunoaşterea culturilor noastre şi preţuind diversitatea, nu doar la nivelul sistemului de învăţămînt, dar şi la nivel politic şi social. Probabil, era cu mult mai bine ca asemenea proiecte să se realizeze cu 15-20 de ani în urmă, poate, găseam mai multe compromisuri şi soluţii eficiente, afirmă liderul reţelei, moscovitul Andrei Kamenşcikov.

Atît peisajul capitalei suedeze, situată pe malul Mării Baltice pe14 insule, denumită ”Veneţia Nordului”, granitul şi piatra solidă din construcţii, cît şi activismul şi energia suedezilor (fac sport, merg mult pe jos sau folosesc bicicletele) ne-au impresionat mult. Faptul că femeile de aici trăiesc în medie 85 de ani, iar bărbaţii – 82 este un indicator important al calităţii vieţii în această ţară.

Directorul unei şcoli primare din Stockholm a prezentat un curriculum opţional original pentru promovarea dialogului intercultural şi a toleranţei, realizat de ONG-ul *Ordinul Linguriţei de Ceai*, pentru toate clasele învăţămîntului general, inclusiv pentru grădiniţe (cuprinzînd copii de la 6 la 15 ani). Acesta se implementează în regiuni multiculturale ale Suediei, unde există copii ce vorbesc acasă peste 25 de limbi. Au început prin chestionarea părinţilor şi a copiilor, prin întrebări simple, care evaluează gradul de interacţiune la şcoală, atitudinea faţă de profesori etc. Copiii mici au fost intervievaţi privind climatul şi relaţiile din şcoală, rezultatele oferind posibilitatea de a formula valorile comune: respectul, liniştea, responsabilitatea, bucuria de la şcoală, securitatea psihologică. În toate clasele se lucrează în mod aprofundat, la fiecare dimensiune deducîndu-se nişte reguli de convieţuire: de exemplu*, în şcoala noastră ne respectăm unii pe alţii; iubeşte-l pe aproapele tău ca pe tine însuţi,* postulat creştin preluat de toate ţările lumii. Regulile de convieţuire în şcoală, ca în societate, sînt urmate şi de pedepse, în cazul în care nu se respectă. De exemplu, toţi copiii care întîrziau erau conduşi într-o clasă pentru a da o explicaţie în scris, apoi directorul discuta în mod individual cu fiecare despre ceea ce se poate face pentru a evita acest comportament. Ulterior în discuţie se implicau şi părinţii, ca să se convingă că acest lucru este o încălcare, şi ceilalţi copii, care le povesteau colegilor cît de interesantă a fost la oră şi cît de mult pierd ei, lipsind. Astfel, pe parcursul unei luni, problema se rezolvă. Aşa se parcurge fiecare regulă. Cultura foarte diferită a familiilor a generat necesitatea unor activităţi suplimentare cu părinţii, mulţi fiind şomeri, necunoscînd limba suedeză; o mare parte din copiii cu astfel de probleme sînt de origine arabă sau rromă. În şcoala noastră, susţine directorul, este interzisă intimidarea elevilor, contează cum se simte fiecare aici. Convenţia internaţională privind drepturile copilului a fost ratificată de Suedia şi art. 12 este primordial: „Statele părţi vor garanta copilului capabil de discernămînt dreptul de a-şi exprima liber punctul de vedere asupra oricărei probleme care îl priveşte, opiniile lui urmînd să fie luate în considerare, ţinîndu-se seama de vîrsta sa şi de gradul de maturitate. În acest scop, copilului i se va oferi posibilitatea de a fi ascultat în orice procedură judiciară sau administrativă care îl priveşte, fie direct, fie printr-un reprezentant sau un organism competent, în conformitate cu regulile de procedură din legislaţia naţională.” [2].

Printre limbile predate în şcoala suedeză, enumerăm: finlandeza, spaniola, araba, poloneza etc., lucru stipulat în Planul de învăţămînt de stat: părinţii decid ce limbă maternă să studieze şi care alte discipline să înveţe în acea limbă. Numărul de ore este decis de Agenţia educaţională de stat.

Şcolarizarea la suedezi începe la 6 ani (de la 5 ani este clasa pregătitoare – *forskola*), 9 ani fiind învăţîmîntul obligatoriu (*grundskola*), urmează 3 ani de gimnaziu, similar cu liceul nostru (*gimnazium*). La finele claselor primare, copiii susţin probe de evaluare obligatorii pentru 3 discipline: limba suedeză, limba engleză şi matematica. În grădiniţe, un educator este răspunzător de 8 copii, la o grupă fiind 3 educatori.

Rezultatele şcolare în Suedia nu sînt dintre cele mai bune, ţara fiind în proces de reformă, mai sînt necesare îmbunătăţiri. De exemplu, în şcoli nu sînt psihologi, doar medicul şi asistentul social. Asistent didactic există în fiecare clasă, inclusiv unde sînt copii cu CES. Mari probleme de comportament apar în clasele mari: pentru a oferi suport specializat, sînt invitaţi profesionişti din afara instituţiei.

Prestigiul şi imaginea pedagogului a scăzut în ultimii ani, chiar dacă salariul este bun. În ultimii 2 ani, a apărut posibilitatea de ascensiune profesională a cadrelor didactice: 20% din normă fiind oferită pentru activităţi extraşcolare, participare în proiecte internaţionale, autoformare şi perfecţionare. În Suedia nu este prestigios şi nici atractiv să devii director de şcoală, inclusiv din cauza multiplelor responsabilităţi birocratice, ţara, în general, considerîndu-se una fără ierarhii manageriale şi subordonări pronunţate. Norma didactică a profesorilor preuniversitari este de 35 de ore săptămînal.

Pe parcursul anului de învăţămînt, copiii suedezi au 5 vacanţe: de toamnă, de iarnă, vacanţa sportivă (la sfîrşitul lui februarie), vacanţa de Paşte şi vacanţa de vară, care durează în mediu o lună. Anul de învăţămînt durează 195 de zile: de la mijlocul lui august pînă la mijlocul lui iulie. Şcolile sînt finanţate în totalitate de municipalitate, fiind asigurate pe deplin din cele 32% de impozite plătite de fiecare cetăţean. De altfel, în această ţară cu un nivel ridicat de trai, părinţii nu se implică deloc financiar în sprijinirea şcolii.

”Municipalităţile şi consiliile judeţene trebuie să se asigure că profesorii, educatoarele şi animatorii pentru timpul liber care predau posedă cunoştinţele necesare conform regulamentelor aplicate în cadrul Sistemului Naţional de Învăţămînt, în special care stabilesc ţelurile educaţiei. Toate municipalităţile trebuie să aibă un plan şcolar, adoptat de comitetul municipal, care să arate modul de structurare şi de dezvoltare al sistemului educaţional municipal. Planul şcolar trebuie să includă acţiunile municipalităţii în vederea atingerii obiectivelor naţionale. Municipalitatea analizează şi evaluează planul şcolar.” [4].

Aşadar, sistemul educaţional suedez înregistrează în ultimii ani rezultate tot mai slabe, conform evaluărilor PISA, fapt ce scandalizează opinia publică şi impune autorităţile să pună la îndoială eficienţa conducerii municipale, optîndu-se tot mai mult pentru trecerea la gestionarea centralizată de stat.

După gimnaziu, tinerii continuă studiile fie la universităţi, fie la institutele populare. Universităţile, în afară de formare profesională, fac şi cercetare. Institutele populare, fiind private, oferă doar formare profesională iniţială şi studii practice, pentru obţinerea unei meserii, aici învaţă copii cu o reuşită academică mai modestă. Învăţămîntul superior face parte din sistemul Bologna. Studiile superioare sînt gratuite, mulţi străini au posibilitatea să înveţe în aşa mod, dar mai întîi însuşesc limba suedeză. Tinerii primesc o dată în viaţă un credit pentru studii, avînd posibilitatea să urmeze o a doua facultate. Cursurile universitare sînt disponibile în mai multe limbi. Copiii imigranţilor au dreptul la instruire în limba suedeză ca limbă străină.

În Suedia, cercetarea este concentrată în universităţi, aici nu există Academie de Ştiinţe. Universităţile sînt acelea care eliberează diplome de doctor (actualmente, la doctorat, există un singur grad ştiinţific, anterior fiind două trepte). Evaluarea cercetărilor (în terminologia noastră – acreditarea ştiinţifică) se efectuează în baza rapoartelor financiare prezentate de instituţiile de învăţămînt superior finanţatorilor cercetării (statul, marile companii industriale etc.). În universităţi nu există acreditare ştiinţifică a profesorilor universitari, concursuri periodice pentru ocuparea posturilor didactico-ştiinţifice [1].

O impresie absolut deosebită ne-a produs-o vizita la şcoala primară ALTA (clasă pregătitoare-clasa a VI-a), situată într-o localitate apropiată de capitală. Cei 500 de copii (60 de cadre didactice), sănătoşi, căliţi, mulţi hiperactivi, după noi, marea majoritate tipic nordici, blonzi, foarte coloraţi, divers îmbrăcaţi şi deschişi pentru interacţiune şi dialog, aveau un comportament degajat. Am asistat la o lecţie în clasa a II-a, cu tema *Toleranţa-intoleranţa*, organizată în cheia metodei proiectelor de grup. Împărţiţi în două echipe, copiii aveau de ilustrat ce înseamnă *toleranţa* şi ce înseamnă *intoleranţa*, fiind ghidaţi în activitate de învăţătorul de bază şi de cadrul didactic de sprijin (care lucrează cu jumătate de clasă la lecţiile practice, dar şi la programul prelungit de după amiază, de la 13.00 -15.00). Învăţătorii au recunoscut că nu pun în clasele mici accent pe achiziţiile cognitive, contînd mult dezvoltarea individuală a fiecărui elev şi confortul acestuia. O asemenea abordare este relativ nouă şi pentru ei, de vreo 20 de ani, imperativul fiind mediul de învăţare prietenos, dezvoltarea liberă şi creativă a fiecărui copil.

Un alt indicator nelipsit de importanţă este şi sporul demografic continuu, dar şi întoarcerea acasă a suedezilor plecaţi în alte ţări după o viaţă mai bună. De asemenea, se recunoaşte atractivitatea pieţei de muncă şi pentru cetăţenii altor ţări nordice, pentru finlandezi, de exemplu.

În Suedia există numeroase ONG-uri, care, deşi implementează proiecte internaţionale, sînt sprijinite în totalitate de donatori suedezi.

Ca studiu de caz relevant a fost întîlnirea cu Annica Wennstrom, scriitoare care face parte dintr-o minoritate nordică – *saami* – ”copiii soarelui” (recunoscută oficial ca minoritate aborigenă în Suedia) şi care a scris mai multe cărţi despre identitatea sa. Populaţia saami locuieşte în Suedia, Norvegia, Finlanda, SUA şi Rusia, care practică şamanismul. Populaţia saami recunoaşte 8 anotimpuri. Scriitoarea consideră că nu este deloc uşor să combaţi rasismul şi discriminarea în lumea actuală, cu asemenea structuri sociale rigide. Ea împărtăşeşte că a devenit mai puternică, familia ei la fel. A lucrat ca jurnalistă în nordul ţării, unde a scris mult şi s-a întîlnit cu noii veniţi în Suedia, a făcut cunoştinţă cu multe familii. Saamezii au devenit importanţi, inclusiv pentru ei înşişi, prin faptul că despre ei s-au scris articole şi cărţi. La începutul secolului al XIX-lea, pămînturile saamilor au fost date fermierilor suedezi, s-a ”impus” creştinismul, s-au interzis celebrele cîntece *ioik*, inclusiv din cauza unor prejudecăţi. Tradiţia populară saami este foarte dezvoltată, promovînd ideea că un saami este în viaţă atîta timp cît dăinuieşte în memoria altora, dar, în general, mulţi şi-au pierdut identitatea, majoritatea covîrşitoare fiind trecuţi în acte ca suedezi. Aceasta le permite să vorbească mai insistent despre toleranţă, despre faptul că este o ruşine să te mai gîndeşti astăzi că eşti urmărit, că nu eşti considerat saami sau suedez veritabil. Annica Wennstrom a scris şi o carte pentru tinerii saami, despre faptul cum îşi pot afirma identitatea în Suedia contemporană, pentru a nu se simţi discriminaţi. Saami nu ascund însă că au avut parte în aceste ţări

nordice, inclusiv în Suedia, şi de multe circumstanţe absolute favorabile, pozitive: ei sînt recunoscuţi oficial, îşi pot învăţa limba, alături de alte etnii. Prejudecăţile se spulberă pe an ce trece. În şcoala unde învaţă copiii saami, se prezintă diferite obiecte, bucate naţionale, ocupaţii specifice, ca să se poată manifesta ca saami în cultura suedeză, ca parte a acesteia. Dacă în trecut ei nu au avut istorie, acum aceasta se scrie: ei se implică în viaţa socială, integrîndu-se în epoca globalizării. Pot, nestingheriţi, să poarte vestimentaţie populară, îşi dezvoltă cultura: muzica, tradiţiile, pictura, arta populară, limba. Ei îşi învaţă copiii să nu se ruşineze de tradiţiile lor, ci să le fortifice şi să le perpetueze.

Limba saami de sud este vorbită de 500 de oameni. În anii 60 ai secolului trecut, a început reanimarea limbii şi culturii saami. În Norvegia şi în Finlanda, există facultate de limba saami, aici au reprezentanţi în parlament. În Suedia există şi un parlament Saami, care are doar funcţie consultativă. Cultura saami este mai dezvoltată în Norvegia, unde şi semnele de circulaţie sînt în 2 limbi. În Finlanda, s-a muncit asupra asimilării acestei populaţii; în Rusia – ea a fost întotdeauna neglijată. Aşa cum civilizaţia saami s-a dezvoltat în condiţii naturale destul de dificile şi este oarecum straniu că nu au cuvîntul *război,* conflicte cu alte etnii există, mai mult de natură politică, dar ei luptă să supravieţuiască: fiecare fir de iarbă este important, cu atît mai mult un om; din cauza conflictelor suferă în cele din urmă cei care le încep, conchid ei.

O curiozitate pentru noi a fost şi faptul că mulţi bărbaţi îşi plimbau pe stradă copiii în cărucioare, avînd grijă de ei, în egală măsură, cît femeile muncesc. Aceştia îşi ajută soţiile atît la creşterea copiilor, cît şi la treburile gospodăreşti. Aşa cum bărbaţii se distrează, se întîlnesc la un meci de fotbal, la fel şi femeile se întîlnesc în cercuri de prietene, merg în cluburi, la cafenele sau petreceri. Este o ţară unde egalitatea între sexe îşi spune cuvîntul prin comportamentele oamenilor. (Apud 5)

Finalizînd, conchidem că Suedia, în general, şi sistemul socioeducaţional, în special, poate fi catalogată ca o poveste de succes a păcii şi democraţiei europene, unde omul se bucură de viaţă şi se simte liber.

REFERINŢE BIBLIOGRAFICE:

1. Guţu A. Managementul calităţii în învăţământul superior din Suedia. În: http://anagutu.net/page_id=50
2. www.unicef.org/moldova/CRC_RO
3. http://www.paragona.com/ro/candidati/unde-ai-vrea-sa-lucrezi/suedia/informatii-practice/
4. Legea Educaţiei în Suedia. Legea (1999:887). În: www.see--educoop.net/education_in/. ../sweden_ed_act-oth-rmn-t04.pdf
5. http://www.boncafe.ro/diaspora-ce-este-ciudat-in-suedia-c31_a101